

OLIV TA'LIM VA AMALIYOT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI

Karimova Xurshida Raximovna
Buxoro davlat universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim va amaliyot tizimlari integratsiyasi asosida kadrlar tayyorlash menejmentini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, dual ta'lim, klasterli yondashuv va kompetensiyaga asoslangan ta'lim tizimlarining samaradorligi o'rganilgan. Tadqiqot davomida xorijiy tajribalar, xususan Germaniya, Shveysariya hamda Singapur ta'lim modellari tahlil qilinib, oliy ta'lim muassasalari va ish beruvchilar hamkorligini kuchaytirishga qaratilgan innovatsion mexanizmlar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijasida amaliyot va nazariyaning uyg'unlashuvi kadrlar sifatini oshirishning muhim omili ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: dual ta'lim, integratsiya, amaliyot tizimi, kadrlar tayyorlash, kompetensiya, klasterli yondashuv, menejment, oliy ta'lim, innovatsion model.

Bugungi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy mehnat bozori nafaqat nazariy bilimga ega, balki amaliy ko'nikmalari rivojlangan mutaxassislarni talab etmoqda. Shu sababli oliy ta'lim muassasalari faoliyatida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash dolzarb masalaga aylanmoqda[1]. Hozirgi vaqtda ko'plab oliy ta'lim muassasalarida amaliyot jarayonlari yetarli darajada samarali tashkil etilmaganligi sababli bitiruvchilarning kasbiy kompetensiyalari mehnat bozori talablariga to'liq mos kelmayapti. Bu esa ta'lim sifati va bandlik ko'rsatkichlariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Xalqaro tajribada dual ta'lim, work-based learning hamda klasterli hamkorlik mexanizmlari orqali ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish yuqori samaradorlik berayotgani kuzatilmoqda[2]. Ayniqsa, Germaniya dual ta'lim modeli[3], Shveysariyaning VET tizimi hamda Singapurning SkillsFuture dasturi amaliyotga yo'naltirilgan ta'limning muvaffaqiyatli namunalari hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi oliy ta'lim va amaliyot tizimlari integratsiyasi asosida kadrlar tayyorlash menejmentini takomillashtirishning innovatsion mexanizmlarini ishlab chiqishdan iborat. Mazkur tadqiqotda oliy ta'lim va amaliyot tizimlari integratsiyasi asosida kadrlar tayyorlash menejmentini takomillashtirish masalalarini o'rganish maqsadida bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Xususan, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, statistik tahlil, SWOT tahlil, analitik va sintez usullari qo'llanildi. Shu bilan birga, xorijiy mamlakatlar tajribalarini o'rganish orqali zamonaviy ta'lim modellarining samaradorligi tahlil qilindi.

Germaniya, Shveysariya va Singapur ta'lim tizimlarida qo'llanilayotgan dual ta'lim, amaliyot integratsiyasi hamda kompetensiyaga asoslangan yondashuv mexanizmlari o'rganildi. Mazkur tajribalar asosida ularning O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga mos va samarali jihatlari qiyosiy tahlil qilindi. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalari va ish beruvchi tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik jarayonlari tadqiqot obyektida tanlanib, amaliyot tizimini tashkil etish, boshqarish va monitoring qilish mexanizmlarining holati o'rganildi. Tadqiqot jarayonida ta'lim sifati, amaliy mashg'ulotlar samaradorligi hamda bitiruvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilindi. Oliy ta'lim tizimida nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish kadrlar tayyorlash sifatini oshirishning muhim omili ekanligini ko'rsatdi.

1-jadval
“Oliy ta’lim va amaliyot tizimi integratsiyasidagi mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish mexanizmlari”

N	Aniqlangan muammo	Ta’siri	Yechim mexanizmi
1	Amaliyot bazalarining yetarli emasligi[4]	Talabalarda amaliy ko’nikma pastligi	Korxonalar bilan hamkorlikni kengaytirish
2	Talabalarda amaliy ko’nikma pastligi[5]	Bitiruvchilar bandligining pasayishi	Dual ta’lim tizimini joriy etish
3	Kompetensiyaviy baholash rivojlanmaganligi[6]	Talabalar bilim va ko’nikmalarini obyektiv baholash imkoniyatining cheklanishi	Kompetensiyaviy monitoring tizimini joriy etish
4	Amaliy mashg’ulotlar ulushi kamligi[7]	Nazariya-amaliyot nomutanosibligi	Amaliy fanlar ulushini oshirish

Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, oliy ta’lim tizimida amaliyot va nazariya integratsiyasini ta’minlash jarayonida bir qator muammolar mavjud. Ushbu muammolar kadrlar tayyorlash sifatiga va bitiruvchilarning mehnat bozorida raqobatbardoshligiga salbiy ta’sir ko’rsatmoqda. Xususan, amaliyot bazalarining yetarli emasligi talabalarining kasbiy ko’nikmalarini shakllantirish imkoniyatlarini cheklamoqda. Bundan tashqari, ish beruvchilar bilan hamkorlikning sustligi bitiruvchilarning amaliy tajribasi va bandlik darajasiga ta’sir qilmoqda.

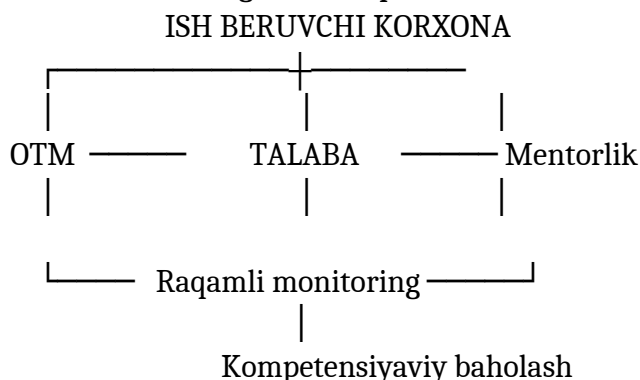
Shuningdek, kompetensiyaga asoslangan baholash tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi talabalar bilim va ko’nikmalarini obyektiv baholash imkoniyatlarini pasaytiradi. Amaliy mashg’ulotlar ulushining kamligi esa nazariy bilim va amaliy faoliyat o’rtasidagi nomutanosiblikni yuzaga keltirmoqda.

Aniqlangan muammolarni bartaraf etish maqsadida korxonalar bilan hamkorlikni kengaytirish, dual ta’lim elementlarini joriy etish, kompetensiyaga asoslangan monitoring tizimini rivojlantirish hamda amaliy fanlar ulushini oshirish zarurligi asoslab berildi. Mazkur yondashuvlar ta’lim sifati va samaradorligini oshirish bilan birga, zamonaviy mehnat bozori talablariga mos raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

- OTM -korxonalar - talaba hamkorligi;
- raqamli monitoring tizimi;
- kompetensiyaga asoslangan baholash mexanizmi;
- amaliy mentorlik tizimi faollashtirish;
- dual ta’lim elementlarini joriy etish.

Taklif etilgan “Klasterli dual integratsion model” oliy ta’lim tizimida nazariy bilim va amaliy ko’nikmalar o’rtasidagi uzviy bog’liqlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Mazkur modelning asosiy maqsadi oliy ta’lim muassasalari, ish beruvchi korxonalar va talabalar o’rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash orqali zamonaviy mehnat bozori talablariga mos, raqobatbardosh va yuqori kompetensiyaga ega mutaxassislarni tayyorlashdan iborat. Modelning birinchi tarkibiy qismi sifatida OTM -korxonalar -talaba hamkorligi tizimi taklif etildi. Ushbu mexanizm orqali talabalar o’quv jarayonidayoq ishlab chiqarish va xizmat ko’rsatish korxonalari faoliyati bilan yaqindan tanishish imkoniyatiga ega bo’ladi. Natijada talabalarda kasbiy moslashuvchanlik, amaliy tajriba va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko’nikmalari shakllanadi. Shu bilan birga, ish

beruvchilar ham ta’lim jarayonida faol ishtirok etib, mutaxassis tayyorlash jarayoniga o’z ehtiyojlari asosida ta’sir ko’rsatadi. Modelning muhim elementlaridan biri raqamli monitoring tizimi hisoblanadi. Ushbu tizim orqali talabalarning amaliyot jarayonidagi faolligi, topshiriqlarni bajarish darajasi, kasbiy kompetensiyalari va amaliy ko’nikmalarining rivojlanish holati muntazam nazorat qilinadi. Raqamli monitoring tizimi amaliyot samaradorligini oshirish bilan birga, ta’lim sifatini tahlil qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot bazasi vazifasini bajaradi. Aniqlangan muammolarni bartaraf etish hamda ta’lim va amaliyot integratsiyasini kuchaytirish maqsadida muallif tomonidan “Klasterli dual integratsion model” ishlab chiqildi. Mazkur model oliy ta’lim muassasalari, ish beruvchi korxonalar va talabalar o’rtasidagi uzviy hamkorlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

1-rasm: Klasterli dual integratsion model[6].

Shuningdek, modelda kompetensiyaga asoslangan baholash mexanizmini joriy etish alohida ahamiyat kasb etadi[7]. Mazkur yondashuv talabalarning faqat nazariy bilimlarini emas, balki ularning amaliy faoliyatni bajarish qobiliyati, kommunikativ kompetensiyasi, jamoada ishlash ko’nikmasi va kasbiy tayyorgarlik darajasini ham baholash imkonini beradi. Bu esa baholash tizimining obyektivligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Taklif etilgan model doirasida amaliy mentorlik tizimini faollashtirish ham muhim yo’nalish sifatida belgilandi. Mentorlik tizimi orqali tajribali mutaxassislar talabalarni amaliy faoliyat jarayoniga yo’naltiradi, ularga kasbiy maslahatlar beradi hamda real ish muhitiga moslashishiga ko’maklashadi. Natijada talabalarning kasbiy kompetensiyalari va mustaqil ishlash ko’nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi. Bundan tashqari, dual ta’lim elementlarini joriy etish orqali ta’limning nazariy va amaliy qismlari o’rtasidagi integratsiya kuchaytiriladi. Talabalar o’quv mashg’ulotlari bilan bir qatorda ishlab chiqarish amaliyotida ham faol qatnashadi. Bu esa ularda mehnat bozori talablariga mos amaliy tajriba shakllanishini ta’minlaydi. Taklif etilgan model asosida ta’lim jarayonining amaliyot bilan integratsiyasi kuchayadi, talabalarning kasbiy va amaliy kompetensiyalari rivojlanadi hamda bitiruvchilarning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligi oshadi. Shuningdek, ish beruvchilarning ta’lim jarayonidagi ishtiroki faollashib, ta’lim sifati va samaradorligini oshirish uchun samarali boshqaruv mexanizmi shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta’lim va amaliyot tizimlari integratsiyasini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, dual ta’lim, kompetensiyaga asoslangan baholash, raqamli monitoring va mentorlik tizimlarini joriy etish orqali kadrlar tayyorlash sifatini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1.O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta‘lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
3. OECD Education at a Glance Report. – Paris, 2023.
4. Germany Dual Education System Analysis. – Berlin, 2022.
5. Switzerland Vocational Education and Training (VET) Report. – Bern, 2021.
6. SkillsFuture Singapore Annual Report. – Singapore, 2023.
7. Xolbekov A. Professional ta‘lim metodologiyasi. – Toshkent: Fan, 2021.
8. Yo‘ldoshev J. Ta‘lim menejmenti va innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2022.
9. Muslimov N. Kasbiy ta‘lim pedagogikasi. – Toshkent, 2020.
10. Karimov I. Ta‘lim sifati menejmenti asoslari. – Toshkent, 2021.